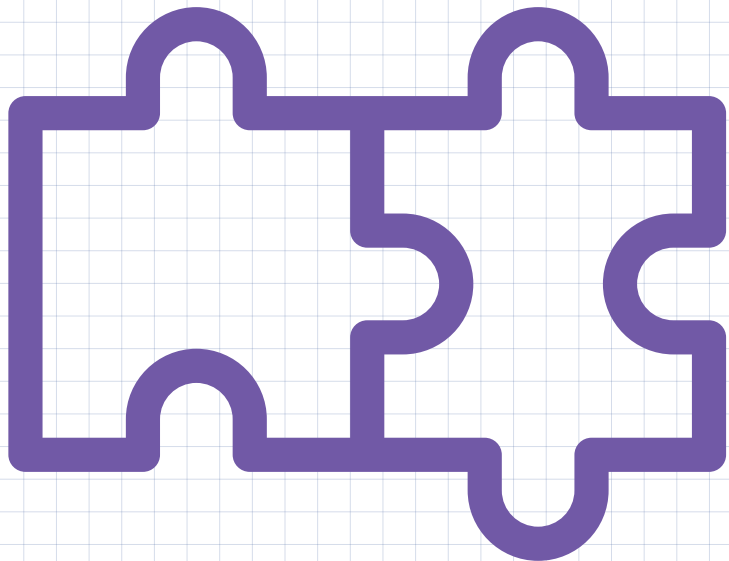

DENKER

KUNSTKRAK
VERDIEP JE VERDER IN DE KUNST

HALLO KUNSTKRAK!

Vandaag ben jij de restaurator! Je stapt in de schoenen van een kunstdokter, maar voordat je aan de slag gaat, denk je eerst goed na: wat ga je precies doen en waarom? Wat is je plan van aanpak?

Voor restauratoren zijn antwoorden zelden zwart-wit. Jij weegt alles af, redeneert en legt uit waarom je iets kiest.

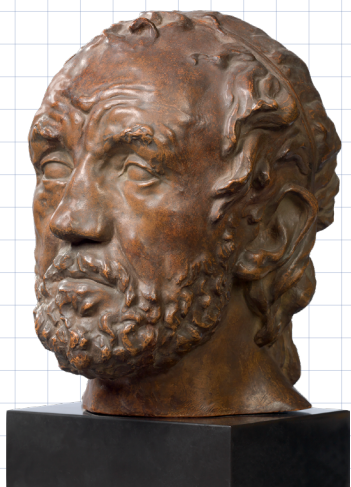
Door goed na te denken, zorg je ervoor dat kunst veilig blijft. Nu én later.

MAN MET GEBROKEN NEUS

BUSTE RODIN

In 1921 kreeg het KMSKA dit beeld cadeau van het Rodin Museum in Parijs, als teken van vriendschap tussen beide musea. Maar in 1964 liep het mis: tijdens werken in het museum viel het beeld van zijn sokkel en **brak het in stukken**. De restaurator die het beeld moest herstellen, liet in brieven weten dat het bijna een **onmogelijke taak** was en dat de slaagkans heel klein leek. Toch vroeg het museum om het te proberen.

Er was ook nog een andere optie: Het museum kon ook kiezen om **een nieuwe kopie** van het beeld te kopen bij het Rodin Museum. Dat zou goedkoper zijn dan de restauratie van het kapotte beeld.

**Stel dat jij de baas bent.
Wat zou jij doen?**

▲ **Ik zou een nieuw beeld kopen.** Liever dat dan veel geld uitgeven aan een lastige en misschien mislukte restauratie. Het belangrijkste is dat de bezoekers het beeld kunnen zien, ook al is het niet het originele beeld.

● **Ik zou het originele beeld eerst laten restaureren.** Alleen als dat niet lukt, koop ik een nieuw exemplaar. Op die manier gaat het verhaal van het cadeau niet verloren en blijft het werk zichtbaar voor de bezoeker.

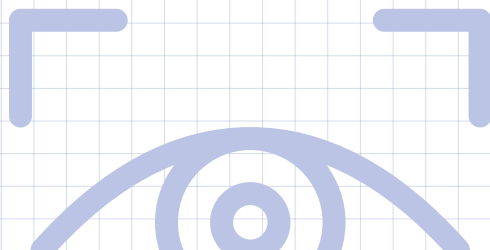
◆ **Ik zou enkel de optie restaureren overwegen.** Lukt het niet, dan koop ik ook geen nieuwe versie. Het originele beeld was juist waardevol voor de collectie omdat het een cadeau was. Een kopie mist ook de kwaliteit en het vakmanschap van Rodin.

Elke keuze toont aan dat het beeld belangrijk is voor het museum. Maar wat je kiest, hangt af van wat jij het belangrijkste vindt.

- ▲ Het draait voor jou vooral om de kunst zelf. Rodin was een beroemde kunstenaar. Het beeld toont zijn kundigheid als beeldhouwer en hoort daarom in de collectie, ook als het een kopie is.
- Voor jou telt zowel de kunst als het verhaal. Het beeld was een cadeau van het Rodin Museum. En dat maakt het speciaal voor het KMSKA. Maar zowel met het gerestaureerde origineel als met een kopie kan dit cadeauverhaal verteld worden en het vakmanschap van Rodin getoond worden.
- ◆ Voor jou is alleen het originele beeld waardevol. Een kopie kan het fysieke object vervangen, maar niet de emotionele en kunsthistorische betekenis.

In 1964 koos het KMSKA voor **antwoord de ruit**. Toch zijn de 3 antwoorden in zekere zin juist, maar subjectief en voer voor discussie. Daarom leggen musea nu zorgvuldig vast waarom een kunstwerk belangrijk is voor hun collectie en welk verhaal ze ermee willen vertellen. Op die manier kunnen museummedewerkers sneller en objectiever beslissingen nemen.

ANNUNCIATIE

ONBEKENDE KUNSTENAAR

Aan de onderzoekstafel ontdekte je dat dit schilderij tijdens de restauratie voor een deel **opnieuw werd geschilderd**.

Wist je dat de nieuwe verf zelfs 'oud' werd gemaakt om op het origineel te lijken? Dat is best misleidend, toch? Maar is het ook plagiaat?

Definitie plagiaat: Plagiaat betekent dat je werk of ideeën van iemand anders gebruikt zonder te zeggen van wie ze zijn. In kunst is dat niet alleen oneerlijk, maar vaak ook verboden. Auteursrecht beschermt alle kunstenaars en creatievelingen: hun werk is hun eigendom.

Duid aan:

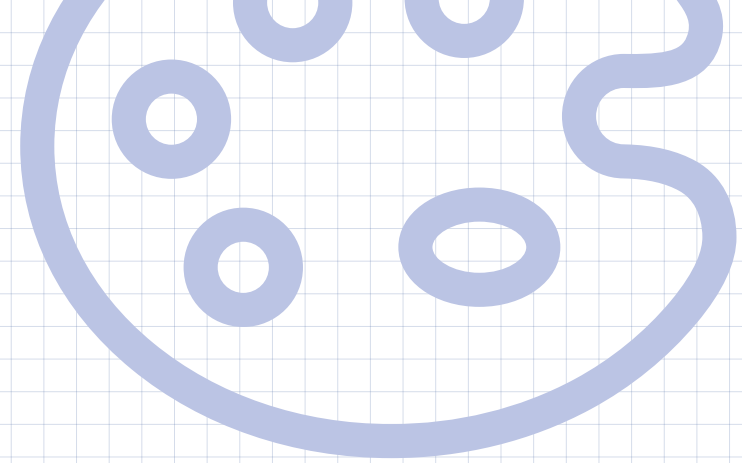
Vraag 1: Is deze restauratie volgens jou plagiaat?

Ja Nee

Vraag 2: Zou restaurator Jef Van der Veken zijn naam onder het werk moeten zetten?

Ja Nee

- 1: ja - 2: nee
- 1: nee - 2: ja
- Op beide hetzelfde

EXTRA INFO

Bij vraag 1:

De restaurator doet alsof zijn eigen schilderwerk van de oorspronkelijke kunstenaar komt. Hij zegt niet wat hij zelf heeft toegevoegd, waardoor mensen denken dat het hele kunstwerk al eeuwen bestaat. Op die manier doet hij afstand van zijn auteursrecht. En ook dat is niet correct.

Bij vraag 2:

In de 16de eeuw waren schilders vooral vakmannen. Een schilder was een ambachtsman zoals een smid of een houtbewerker. Een schilderij had toen meestal geen handtekening. Ook bij dit kunstwerk weten we niet wie het geschilderd heeft. Dus als restaurator Van der Veken er nu wel zijn naam onder zet, lijkt het alsof hij belangrijker is, en dat is misschien niet helemaal eerlijk tegenover de originele schilder. Maar zijn handtekening zou wel aantonen dat het niet volledig 16de-eeuws is.

Je merkt het al: dit is geen gemakkelijke discussie. Daarom hebben restauratoren tegenwoordig een duidelijke afspraak: die van de **'minimale ingreep'**. Dat betekent dat ze alleen ingrijpen **als het echt nodig is**: bijvoorbeeld om schade te herstellen zodat het kunstwerk bewaard kan blijven. De restauratoren proberen hierbij zoveel mogelijk van het originele, waardevolle materiaal te behouden.

BUSTE RUBENS

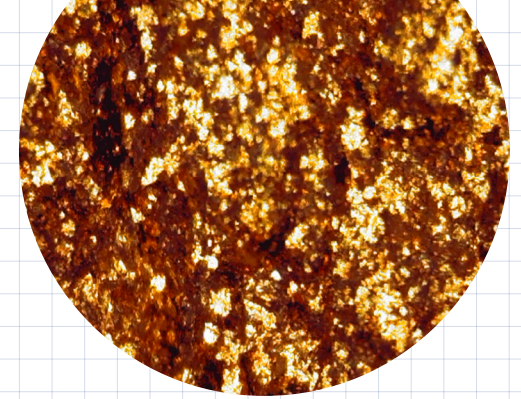
GEORG PETEL

Bij de onderzoekstafel zag je al dat het beeld van Rubens niet van brons gemaakt is, ook al lijkt het wel zo. Het beeld is eigenlijk van **gebakken klei (terracotta)** en beschilderd zodat het op brons lijkt. Dat is veel goedkoper dan echt brons.

Nu dit geheim gekraakt is, wat doet dit met je?

- Ik vind het **niet erg** dat er goedkoop materiaal gebruikt is om iets duurs na te maken. Maar ik ben wel benieuwd naar het waarom. Terracottabeelden kunnen toch ook waardevol zijn. Het gaat om de **vaardigheid van de kunstenaar** om iets moois te maken uit klei. Dat vakmanschap verdient bewondering, niet de materiaalkeuze.
- ◆ Ik denk dat de kunstenaar het beeld mooier wou maken, en **niet wou misleiden**. Voor mij telt vooral **wie** het gemaakt heeft, **wanneer** het gemaakt is, **wie erop staat** en **waarom** het gemaakt is.
- ▲ Ik voel me een beetje **bedot**. Het beeld lijkt duurder dan het is, en dat vind ik niet eerlijk. Omdat het van goedkoop materiaal is, vind ik het **minder waardevol**.

EXTRA INFO

De waarde van een kunstwerk hangt niet alleen af van hoe duur het materiaal is. Er bestaan **13 verschillende waarden** waarop je een kunstobject kan beoordelen. Die waarden vinden restauratoren in het boek van **Barbara Appelbaum: Conservation Treatment Methodology**. Het geeft hen een leidraad om beslissingen te nemen over óf en hoe je een kunstwerk kunt behandelen.

Bijvoorbeeld: hoe **zeldzaam** het is, **wie** het maakte, **waarvoor** het diende, wie **de eigenaar** was...

Dit beeld is vooral waardevol omdat de Duitser Georg Petel een **belangrijke** en **zeer getalenteerde kunstenaar** was. Net als Rubens was hij verantwoordelijk voor de verspreiding van de barokkunst. Dat hij Rubens afbeeldt, wijst erop dat ze elkaar **kenden** en **waardeerden**. Het beeld vertelt ons dus een stukje **Antwerpse geschiedenis**. Het materiaal waaruit het beeld gemaakt is, is dus eigenlijk minder belangrijk dan het verhaal dat bij dit beeld hoort.

Voel je je nog steeds bedot nu je dit weet?

GERAAMTEN TWISTEND OM EEN GEHANGENE

JAMES ENSOR

Je ontdekte al dat het schilderij 'Geraamten twistend om een gehangene' van James Ensor beschadigd raakte door de inslag van een **V2-bom** vlak bij het museum. Dat gebeurde op 13 oktober 1944.

In ons land blijven we WOII herdenken. Op pleinen zie je herdenkingsplaten, in oorlogsmusea liggen **beschadigde helmen** en jassen. Ook **kogelgaten in gevels** herinneren nog altijd aan de oorlog.

Maar bij dit schilderij is de oorlogsschade **volledig hersteld**. Je ziet geen littekens meer. Met **uv-licht** zag je nochtans dat er scheuren in het doek zaten en dat de verf op sommige plaatsen verdwenen was.

Waarom kozen de restauratoren in 1945 voor zo'n grondige restauratie? Wat zegt dat over hoe we met kunst en geschiedenis omgaan? Moesten deze oorlogslittekens niet zichtbaar blijven?

Side note: Deze V-bomaanval was geen alleenstaand geval. Na de bevrijding van Antwerpen in september 1944, bleef de stad maandenlang onder vuur van V-bommen. De Duitsers wilden de haven terug innemen om de geallieerden tegen te houden. Hierdoor kwamen meer dan 4000 mensen om en raakten er bijna 7000 gewond.

Lees de definities en koppel de verschillende waarden aan het schilderij van Ensor of aan een soldatenuitrusting uit WOII.

- **1. Associatieve waarde:** Een voorwerp is extra waardevol als het ooit van een beroemd persoon was.
- **2. Esthetische waarde:** Dit betekent dat iets waardevol is omdat het mooi of bijzonder gemaakt is. Mensen bewonderen het vakmanschap of de uitstraling.
- **3. Historische waarde:** Een voorwerp is belangrijk omdat het iets vertelt over het verleden, bijvoorbeeld een helm uit WOII die echt in de oorlog is gebruikt.
- **4. Emotionele waarde:** Dit is de waarde die iets voor jou persoonlijk heeft, zoals een familiestuk dat al generaties meegaat.
- **5. Kunstwaarde:** Een object is speciaal omdat het kunst is en daarvoor bedoeld was, zoals Ensors schilderij dat voor een museum werd gemaakt.
- **6. Herdenkingswaarde:** Sommige dingen zijn waardevol omdat ze je aan iets belangrijks laten denken, bijvoorbeeld omdat ze helpen om een oorlog te herinneren.

	1	2	3	4	5	6
◆ ENSOR SOLDATEN	×	×		×	×	×
● ENSOR SOLDATEN	×	×	×	×	×	×
▲ ENSOR SOLDATEN	×	×	×	×	×	×

De waarde van het schilderij 'Geraamten twistend om een gehangene' zit in de associatieve waarde. Een voorwerp is extra waardevol als het ooit van een beroemd persoon was of door een **beroemd persoon** gemaakt is. James Ensor was een bekende en belangrijke Belgische kunstenaar. Zijn handtekening rechtsonder maakt het extra waardevol. Maar ook in de kunstwaarde: Ensor maakte dit werk **om als kunst te tonen** in een museum of op een expo. Die bedoeling willen we respecteren. De waarde zit ook in de esthetische waarde: het schilderij laat zien hoe goed Ensor kon schilderen. Veel mensen vinden het **mooi**, en dat maakt het speciaal.

De waarde van de spullen van de soldaten en schade aan gebouwen zit in de historische en herdenkingswaarde. Ze zijn echt **gebruikt of kapot gegaan** in de oorlog. Zonder die oorlogsslink zouden het gewone spullen of gebouwen zijn. Restauratoren laten bij zulke objecten juist de beschadigingen zichtbaar, omdat die het **oorlogsverhaal** vertellen. Bij Ensors schilderij werd **de schade weggewerkt, omdat de waarde ergens anders zit**.

KROEG- JOOS VAN CRAESBEECK TAFEREEL

Een 17de-eeuwse paneelmaker maakte de houten panelen waarop schilders hun kunstwerken schilderden. Om stevige, gladde panelen te maken was vakkennis nodig. Paneelmakers verenigden zich in gildes en kunstschilders waren hun klanten. Een 17de-eeuwse schilder maakte kunstwerken in opdracht of voor verkoop op de vrije markt. Ze leerden allebei hun **vak van een meester** en werkten allebei met hun handen **in een atelier**. Ze waren dus allebei ambachtslui.

Ze hadden elkaar nodig: zonder paneelmaker geen schilderij, en zonder schilder geen kunst. En toch wilde vooral **de schilder erkend worden als kunstenaar**.

Opdracht 1: Maar wie liet volgens jou de meeste sporen na in de geschiedenis?

- De schilder, omdat hij creatief was en de kunststijl van zijn tijd beïnvloedde. Zijn werk hangt in musea en hij wordt soms als 'genie' gezien.
- ▲ De paneelmaker, want zonder zijn vakmanschap waren de schilderijen nooit zo goed bewaard gebleven.
- ◆ Allebei even belangrijk: zonder samenwerking tussen ambacht en kunst was er geen erfgoed om vandaag nog te bewonderen.

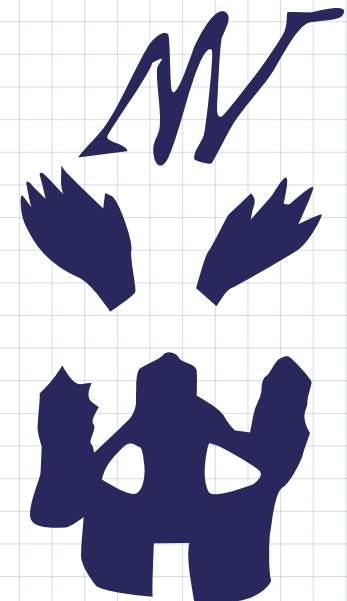
In elk ambacht zit jarenlange ervaring, gebaseerd op het maken van fouten en verbeteringen. Alles wat ambachtslui vandaag doen, is gebaseerd op wat mensen vroeger ontdekt en uitgetoet hebben. Een ambacht is dus een manier om geschiedenis en cultuur te bewaren en door te geven.

Open vraag: Welk ambacht ken jij? Wat zou je zelf eens willen proberen?

Opdracht 2: Wat vind jij het belangrijkste bij het doorgeven van vakkennis?

- ▲ Duurzamere keuzes maken: net zoals de ambachtslieden van vroeger, vind jij het belangrijk om te kiezen voor lokale natuurlijke materialen van goede kwaliteit.
- Uniek handwerk: elk stuk is uniek en persoonlijk. Het vraagt veel tijd en aandacht om het te maken. En dat is heel anders dan massaproductie.
- ◆ Stimuleren van handigheid en creativiteit: ambachten leren ons denken met ons hoofd en onze handen. Deze vaardigheden kunnen we doorgeven aan de volgende generatie.

Wow, sterk nagedacht over de 5 opdrachten: je hebt telkens zorgvuldig de waarde, het verhaal en het behoud van kunst tegen elkaar afgewogen. Met een scherpe blik bekeek je de restauraties van Ensor, Rodin en Van der Veken. En je ontdekte hoe essentieel vakmanschap is binnen de kunstwereld. Misschien is een carrière als restaurator wel iets voor jou?

DENKER PERSOONLIJKHEIDSTYPES

Jij koos vooral voor de ruiten!

Dat betekent dat **je goed nadenkt over verschillende mogelijkheden** voordat je een keuze maakt. Je luistert naar iedereen en probeert altijd eerlijk te blijven en niemand buiten te sluiten. Je weet wat wel en niet mag volgens de regels. Zo vind je steeds een slimme oplossing voor lastige erfgoedvragen.

Jij koos vooral voor de cirkels!

Jij bent **een filosoof die graag naar het verhaal achter een kunstwerk luistert** en het belangrijk vindt waar en wanneer het gemaakt werd. Je vindt kunstgeschiedenis superinteressant en je snapt al snel waarom kunst belangrijk is voor een cultuur. Jij bekijkt erfgoedvragen liever van verschillende kanten, omdat je weet dat er niet één juist antwoord is en dat iedereen het anders kan zien.

Jij koos vooral voor de driehoeken!

Jij bent **een filosoof die denkt als een echte vakman**. Jij vindt het belangrijk dat kunstwerken goed bewaard blijven en dat we er voorzichtig mee omgaan. Voor jou zijn kunstwerken vooral dingen die je kunt vasthouden en bekijken, en die we moeten beschermen. Je snapt dat een kunstwerk pas een verhaal kan vertellen als het netjes blijft en niet stuk gaat, zodat mensen in de toekomst er ook nog van kunnen genieten.

